

№ 47 (400)
Снежань 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

Ладыцкія: гомельскай «Талацэ» – 25 – стар. 2

Літаратурнае краязнаўства: Чэслаў Мілаш і пошук Радзімы – стар. 5

Повязі: беларуска-польская «Пінская шляхта» – стар. 7

Яго вершы жывуць у сэрцах мільёнаў...

Уся Беларусь шырока адзначае 120-годдзе з дня нараджэння знакамітага паэта Максіма Багдановіча. Яго творчасць назаўсёды ўвайшла ў духоўную скарбніцу не толькі беларускага, але і ўсіх славянскіх народаў. Сёння яго паэзія жыве, вершамі Багдановіча захапляюцца мільёны...

Напярэдадні юбілею 8 снежня ў ВДУ імя П.М. Машэрава таксама прайшла вечарына, прысвечаная 120-годдзю класіка. Рэй вяла паэтка, загадчыца кафедры беларускай літаратуры Вольга Русілка. Студэнты факультэта беларускай філалогіі і культуры паказалі прыгожыя і цікавыя прэзентацыі па творчасці мастака слова. Падцудоўную музыку С. Рак-Міхайлоўскага Марына Злотнікава прадставіла прэзентацыю «Жанр рамана ў творчасці М. Багдановіча і Л. Дранько-Майсюка». Былі паказаныя і іншыя, не менш цікавыя, прэзентацыі, напрыклад, «Максім Багдановіч – крытык» Таццяны Лівіцкай. Было займальна слухаць вершы паэта ў выкананні Наталлі Белавус, даклад Дзяніса Мацвеева.

Вечарына сталася інфармацыйна насычанай. Прысутныя даведліся пра малавядомыя факты з біяграфіі і творчасці М. Багдановіча. Напрыклад, пра тое, што першыя яго вершы члены рэдкалегіі «Нашай Нівы» лічылі дэкадэнцкімі і не друкавалі. Аднак у творчым лёсе маладога паэта значную ролю адыграў Сяргей Палуян, які настаяў на публікацыі яго твораў. І пачынаючы з 1909 года радкі Максіма Багдановіча ўжо не сыходзілі са старонак газеты.

На жаль, Максім Багдановіч развітаўся з жыццём яшчэ маладым, але паспеў пакінуць вялікую спадчыну, якую нам, нашчадкам, несці ў сваіх сэрцах, сэрцах мільёнаў...

Надзея ЗУЕВА,
студэнтка ВДУ імя П.М. Машэрава

Падрабязней пра юбілейныя святкаванні ў Беларусі і за яе межамі глядзіце на стар. 3 і 6

Нам пра нас

Краязнаўчая газета – сябра і дарадца

Чакаю і з задавальненнем перачытваю кожны нумар сваёй «Краязнаўчай газеты», знаёмлюся са звесткамі пра вядомых па публікацыях і асабіста людзей, пра невядомых рупліўцаў на ніве гісторыі, культуры роднага краю, радуся, калі знаходжу і свае публікацыі.

На мой погляд, газета робіць вялікую справу па папулярызацыі краязнаўчай дзейнасці ў Рэспубліцы Беларусь. Шмат увагі надаецца збіранню і захаванню фальклору, звестак пра народных майстроў і мастакоў. Газета пацвярджае думку, што нашая радзіма – скарбонка, у якой захоўваецца шмат вядомага і невядомага пра мастацтва, культуру, традыцыі і абрады, промыслы, цікавыя мясціны, гістарычныя постаці і асобы, таленавітых людзей.

Мне асабіста (ды, напэўна, і ўсім) «Краязнаўчая газета» дапамагае быць у курсе, дзе і якія прайшлі вечарыны, прэзентацыі кніг, круглыя сталы, імпрэзы, гала-канцэрты, выстаўкі, семінары і канферэнцыі і якія маюць адбыцца, дае інфармацыю пра магчымасці вывучаць або знаёміцца з рознымі матэрыяламі па залічба-

ваных копіях, чытаць пра летапісцаў, пісьменнікаў і гісторыкаў з іншых краінаў свету. Захапляе рубрыка «Па старонках літаратурнага краязнаўства».

Лічу, што газета абагульняе гісторыка-культурны досвед, каб захаваць яго для будучых пакаленняў, наладжвае зносіны паміж чытачамі, падтрымку і духоўную сувязь.

Шчыра віншую рэдакцыю «Краязнаўчай газеты» і яе чытачоў з выходам чатырохсотга ну-

мара і жадаю плёну і творчых здзяйсненняў на карысць нашай Радзімы, бо газета нясе магутны патэнцыял для будучыні, паказвае, што даследчыкам можа стаць кожны чалавек, дарослы альбо юны; галоўнае – зацікаўленасць і жаданне займацца пошукам новага ці паглыбляць веды пра вядомае. Напрамкі чытайце ў кожным нумары газеты.

Роза ШЭРАЯ,
кіраўнік народнага музея
«Вілейчына літаратурная»

Р. Шэрая (справа) і яе вучні

Нам толькі дваццаць пяць!

*Ніколі не кажы ніколі,
Ніколі не кажы заўжды.
Усё адбудзецца паволі,
Усё пакіне тут сляды.*

Зміцер Вінаградаў

Жыццё б'е ключом: гучаць загады, вось ужо дружна пачалі выразаць праграмкі, а дзяўчаты – звонка распявацца. Як-ніяк, свята сёння! Ды не абы-якое: 25-я ўгодкі Гомельскай моладзевай краязнаўчай грамадскай арганізацыі «Талака». Неўзабаве пачынаюць падцягвацца і госці. Якая хвілінка – і дадзены старт.

Галоўнакамандуючы ГМКГА «Талака» generation Next Яўген Меркіс бярэ слова. «Талака – лад жыцця беларусаў са старадаўніх часоў. Так працавалі, так і адпачывалі. Толькі разам можна было перамагчы», – распавядае Яўген і дадае, што за дваццаць пяць гадоў існавання «Талакі» былі свае ўзлёткі і заняпады, але нягледзячы ні на што арганізацыя працягвае жыць. Бо, з'яўляючыся адной з самых старых грамадскіх арганізацыяў Гомеля, «Талака» прыносіць плён сваёй Бацькаўшчыне: сябры арганізацыі ўзнаўляюць беларускія святы і рэканструююць абрады, здымаюць стужкі, маюць уласны сайт. Акрамя таго, пад сваім утульным крылом «Талака»

збірае прыхільнікаў, што дае набыць ім новыя магчымасці, нешта зразумець у сваім жыцці. Стала «Талака» і своеасаблівым адпраўным пунктам для многіх шлюбных параў. «А абрадам Купалля арганізацыя спрыяла і нараджальнасці», – жартуе Яўген і перадае слова Ларысе Шчыраковай, былой старшыні «Талакі».

Яна прадстаўляе фільм «Талака Forever», у якім падзены апытанні фундаментатараў арганізацыі і які ў адначасе прысутнымі быў перайменаваны ў «Сямнаццаць імгненняў "Талакі"».

Алесь Яўсеенка ўспамінае, што ў далёкія 1980-я гады беларускай мовы не было. У рэдакцыі «Гомельскай праўды» – газеце на беларускай мове – ніхто не размаўляў па-беларуску. Толькі

праз некаторы час у штаце газеты з'явіўся малады супрацоўнік, які скончыў журфак БДУ і не грэбаваў размаўляць па-беларуску, – Сяргей Дубавец, да якога далучыўся Барыс Сачанка. Патрэбна было мяняць сітуацыю, і праз год заснавання «Талакі» ў Мінску была створаная і гомельская «Талака». Камсамол спрабаваў браць пад кантроль дзейнасць арганізацыі, але талакоўцы мужна трымаліся, не паддаваліся, працягваючы пачатую справу. Паколькі беларускамоўныя школы і садкоў не было, пачалі займацца выпраўленнем гэтага недахопу.

Галоўным, як успамінае Вольга Яўсеенка, паўставала пытанне: чаму беларусы не размаўляюць па-беларуску? Каб выправіць гэта, талакоўцы пачалі з сябе. Гаворкай па-

беларуску выдзяляюцца яны з асяродку (нават адной з умоваў прыняцця ў «Талаку» была абранасць менавіта беларускай мовы), пачынаюць развучваць і спяваць беларускія песні. Трэба адзначыць, што інтэлігентнасць і далікатнасць уласціва ўсім талакоўцам, таму, прызнаецца Вольга, «Талака» была стылем жыцця: ладзіліся розныя імпрэзы, вандрожкі па Прыпяці. Своеасаблівым падарункам хлопцам на 23 лютга былі прыдуманы дзяўчатамі прыпеўкі, якімі ў неабразлівай форме скіроўвалі на адмоўныя рысы, хлопцы ў сваю чаргу 8 сакавіка адорвалі дзяўчат бел-чырвонымі пацеркамі і стужкамі.

Невыпадкава зносіны па-беларуску прыцягвалі новых прыхільнікаў «Талакі»: вялікае ўражанне выклікала наяўнасць сярод сябрыны апантаных сваёй справай людзей і проста Асобаў. Так патрапіў у арганізацыю Андрэй Пуканаў.

Кірыл Асмалоўскі жартам заўважае, што талакоўцы – людзі з «проблемамі», таму менавіта тут можна пачувацца сваім сярод сваіх. І таму не здзіўляе той факт, што «Талака», як носьбіт беларускай народнасці і мовы, была стылем жыцця прадстаўнікоў арганізацыі. Шчыра гучаць з вуснаў талакоўцаў пажаданні і спадзяванні – каб уся Беларусь стала талакай.

Аптымістычную ноту фільма падхоплівае дзявоча-хлалечы калектыў сваім выступам пад акампанемент дуды, скрыпкі, бубна ды барабана. Кожную песню суправаджае каментар Ірыны Глушэц: ха-

рактарыстыка песні і месца яе запісу, што, на заўвагу Алены Ведзь, з'яўляецца добрым набыткам «Талакі». А спевы, якія дараслі да прафесіяналізму, сапраўды кранаюць душу.

Прымаюць эстафету ўдзельнікі пастаноўкі «П.С.Х.» паводле п'есы Леапольда Родзевіча, напісанай у 1919 годзе, у якой на прыкладзе гісторыі аднаго чалавека і яго сям'і паказаная драма краіны Беларусі. Толькі стаўшы сябрам партыі «Пільную сваю хату» і можна пратрымацца, сцвярджаецца ў п'есе.

Наступны пункт праграмы – уручэнне дыпламаў па намінацыях людзям, якія шмат зрабілі для стварэння «Талакі», і тым, хто працягвае іх справу.

Потым бяруць слова барды «Талакі» Вальжына Яўсеенка і Зміцер Вінаградаў. Гучаць першыя акорды – і вось ужо ўся зала рэагуе, а з першымі словамі – дружна падхоплівае песню. Нездарма пасля выступлення бардаў гісторык Рыгор Васко адзначаў, што талакоўцы – гэта будзіцелі сумлення і памяці народнай. «Не давайце загнаць сябе ў падполле, смела ідзіце да людзей», – накіроўвае Рыгор.

Закончылася сустрэча агульным фота на памяць. З залы кожны выходзіў, нешта для сябе чарговы раз вырашыўшы, несучы ў душы словы гімна «Талакі»:

*Калі хочаш жыць ты насычана,
не шукай прыгод запазычаных.
Марына МАРКЕВІЧ,
г. Гомель*

Падпісвайцеся на «Краязнаўчую газету»
і будзем разам ісці да 500-га нумара!

Індывідуальная падпіска

1 месяц
3 месяцы
6 месяцаў

Індэкс 63320

9 740 руб.
29 220 руб.
58 440 руб.

Ведамасная падпіска

1 месяц
3 месяцы
6 месяцаў

Індэкс 633202

9 983 руб.
29 949 руб.
59 898 руб.

Віншваем з выходам 400-га нумара!

Мне часам вельмі прыкра назіраць за шматлікімі асобамі, якія займалі вялікія пасады ў сістэме дзяржаўнага кіравання, мелі, як падавалася, актыўную сацыяльную пазіцыю, але з выходам на адпачынак чамусьці прапалі з поля зроку. Большасць з іх лічыць, што, маўляў, «я адпрацаваў сваё – няхай іншыя працуюць», і назіраюць з боку за тымі падзеямі, якія адбываюцца ў нашым грамадстве.

Таму асабліва прыемна бачыць людзей, якія хоць і знаходзяцца ў заслужаным адпачынку, але не страцілі сваёй актыўнай грамадзянскай пазіцыі і творчага імпульсу. Увесь час удасканальваючы свой прафесіяналізм практычнымі справамі, якімі прыходзілася займацца пад час дзяржаўнай працы, яны сталі вядомымі грамадскімі дзеячамі, сапраўднымі аўтарытэтамі ў галінах сваёй дзейнасці, кампетэнтнымі крыніцамі інфармацыі.

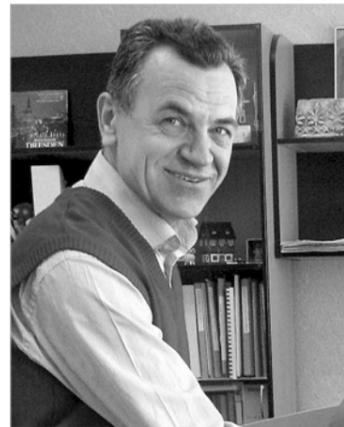
Да такіх людзей, на мой погляд, у першую чаргу трэба аднесці галоўнага рэдактара «Краязнаўчай газеты» Уладзіміра Аляксандравіча Гілепа. Сваім неўтаймоўным клопам аб стане беларускай культуры і штодзённай працай Беларускага фонду культуры яму ўдалося згуртаваць спатчку вакол сябе, а зараз вакол «КГ», выбітных асобаў нашага грамадства. Гэта А. Грыцкевіч, А. Мальдзіс, С. Лыч, А. Бутэвіч, Р. Гарэцкі, С. Друшчыц і шматлікія іншыя. Важна, што намаганнямі згаданых асобаў «КГ» умацоўвае нацыянальную самасвядомасць і любоў да роднай мовы, узначальвае краязнаўчы рух у краіне, накіроўвае намаганні шматлікіх арганізацыяў, дзейнасць якіх скіраваная на захаванне нашай гістарычнай спадчыны, выходзіць новай пакаленні неабыхавых да сваёй Радзімы беларусаў.

Моцна цешыць і тое, што расце кола прыхільнікаў краязнаўства і тых, хто мае магчымасць на старонках «КГ» распавесці пра гісторыю свайго горада ці вёскі, лёс іх жыхароў ці свой радавод. Гэта вельмі выдатны практычны вынік дзейнасці калектыву «КГ». Мне падаецца, што такім чынам паступова складаецца летапіс нашай гісторыі, збіраюцца пласты найцікавай інфармацыі, якой ужо не наканавана згубіцца ў плыні часу. У гэтым сэнсе «КГ» паступова набірае гісторыка-дакументальную вагу і з цягам часу стане каштоўным помнікам беларускай гістарыяграфіі.

У якасці пажадання. Хацелася б, каб у «КГ» была старонка, на якой друкаваліся б прафесійныя гісторыкі, археолагі, мастацтвазнаўцы і іншыя спецыялісты па тых накірунках, што былі б цікавыя краязнаўцам і проста чытачам. Вучылі б іх, на што трэба звяртаць увагу, як праводзіць тыя ці іншыя даследаванні.

Наперад, «КГ», да 500-га нумара! Будзем разам!

**Іван ПЯЧЫНСКІ, першы падпісчык «КГ»,
заснавальнік і дырэктар Дабрачыннага фонду «Любчанскі замак»**

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету 63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць
камлектаў

на 20 _ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ

КАРТКА

на газету

63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць камлектаў
	пераад-расоўкі	_____ руб.	

на 20 _ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Памятных падзеяў у Ялце адбылося нямала. Адной з галоўных стала адкрыццё ў гісторыка-літаратурным музеі спецыяльнай выстаўкі «Геній зямлі беларускай» з фондаў Літаратурнага музея Максіма Багдановіча ў Мінску. На яе прэзентацыі пытанню да дырэктара музея М. Багдановіча Таццяны Шэляговіч было шмат, як нямала было іх і пад час іншых сустрэчаў і мерапрыемстваў. Дарэчы, крыху раней тут адкрылася выстаўка «У вянок Максіму» мясцовых мастакоў і народных майстроў Крыма.

Непасрэднай і зацікаўленай была сустрэча гасцей з Беларусі, якія прыехалі на святкаванне юбілею беларускага

Дні Максіма Багдановіча ў Ялце Уражанні ўдзельніка

З вялікай шчырасцю, эмацыянальнай насычанасцю і непасрэднасцю прайшлі 2 і 3 лістапада ў Ялце дні, прысвечаныя 120-годдзю з дня нараджэння Максіма Багдановіча. Іх агульны дэвіз – «Паэт красы, святла, любові». Гэта сталася сапраўдным святам не толькі для беларускіх суполак Крыма, але і для ўсіх прыхільнікаў таленту нашага класіка. Хіба ж не пра такую ўвагу і павагу да свайго сьліннага земляка сведчыць хоць бы той факт, што для ўдзелу ў канцэрце на ўрачыстым вечары «Разам ляцець

да зорак», які адбыўся ў клубе Чарнаморскага флота «Ялта», сабралася шмат мастацкіх калектываў беларускіх суполак, многія з якіх прыехалі за сотні кіламетраў, – з Севастопалю, Запарожжа, Феадосіі і іншых мясцінаў. Варта згадаць, што лепшыя з іх адзначаныя прэміяй імя Максіма Багдановіча, устаноўленай у Крыме. А як сьпявалі – у гледачоў ажно далоні балелі ад воплескаў. Сапраўды, такую зацікаўленасць і шчырасць сённяшнім прагматычным днём сустранеш не часта.

гэтыя – «Раманс (***Зорка Венера ўзышла над зямлёю...», «Пагоня» і «Случкія ткачыкі». Украінскім студэнтам і навучэнцам, беларускім суполкам былі перададзеныя бібліятэчкі твораў Максіма Багдановіча, літаратуры аб ім.

Шмат чаго цікавага было за два дні на свяце. На кожным мерапрыемстве ў выкананні юных чытачоў і пасівельных ветэранаў, мясцовых паэтаў пранікнёна гучалі вершы Максіма, творы, прысвечаныя яму, крапальныя выступленні. Гучалі па-беларуску, па-руску, па-ўкраінску. І нікому ні разу не спатрэбіўся перакладчык: тое, што прапушчана праз сэрца, зразумелае кожнаму. Былі і ўзнагароды самым актыўным

Ансамбль беларусаў Крыма

паэта, – Таццяны Шэляговіч, старшыні Беларускага фонду культуры Уладзіміра Гілепа і аўтара гэтых радкоў са студэнтамі-філолагамі Крымскага гуманітарнага ўніверсітэта і яго рэктарам Аляксандрам Глузманам. Да гасцей актыўна далучыўся супрацоўнік Пасольства Беларусі ва Украіне Аляксей Ястрабаў.

Трэба было бачыць, якім майстэрствам вызначаліся працы навучэнцаў Ялцінскай дзіцячай мастацкай школы на выстаўцы «Маладыя жаданні», прысвечанай юбілею М. Багдановіча. Адметна, што кожны твор меў своеасаблівы эпіграф з твораў паэта. Гасцям з Мінска не хацелася нават адыходзіць ад гэтых працаў вельмі-вельмі юных украінскіх мастакоў. І нездарма Таццяна Шэляговіч падтрымала ідэю правядзення выстаўкі гэтых працаў у Мінску.

Каляровыя афішы ў горадзе, розгалас пра тое, як святкуецца юбілей беларускага паэта, прыводзілі на кожнае мерапрыемства шмат удзельнікаў, і не толькі нашых земля-

шмат хто гаварыў пра значэнне творчасці паэта для сённяшніх чытачоў, гучалі словы прызнання ў любові да нашага класіка, чыталіся яго вершы. І да слёз было шчымліва, калі пад час аднаго з выступленняў да магілы паэта ціхенька падышоў шэры коцік і пачаў церціся каля ног прысутных, зазіраў ім у вочы – быццам слухаў іхнія словы. А кожны падумаў: няўжо пасланец ад Максіма Кніжніка, душа якога стала дбайным анёлам-ахоўнікам роднай зямелькі? Варта згадаць, што падобнае адбылося і колькі гадоў таму пад час наведвання магілы групай беларускіх пісьменнікаў.

Была і яшчэ адна цікавая навіна. Пра яе паведаміла рэдактар часопіса «Крым-Бела-

Пад час вечарыны

выпушчанае фундам у свет. Гэта багата ілюстраваны мастаком Юрыем Хілько трохтомнік, у кожны том якога

з 30-тысячнай беларускай дыяспары ў Крыме – ад Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, ад Літаратурнага музея Максіма Багдановіча ў Мінску, ад Пасольства Беларусі ва Украіне. Сярод адзначаных быў і намеснік старшыні Саюза беларусаў Крыма Віталь Бартохаў – выдатны арганізатар, таленавіты спявак і чытальнік твораў М. Багдановіча (склалася ўражанне, што ён ведае на памяць усё, напісанае паэтам). І мы, госці свята, і яго калегі па беларускіх суполках, і іншыя ўдзельнікі мерапрыемстваў былі адзінадушныя: без Віталія Бартохава такое свята, з такім эмацыянным напалам і ў такім маштабе не адбылося б.

Таццяна Шэляговіч як бы падсумавала настрой усіх нас: «Усё, што адбылося за гэтыя два дні ў Ялце, варта светлай памяці і таленту Максіма Багдановіча». І гэта праўда.

А святкаванне юбілею Максіма Багдановіча ва Украіне прадоўжыцца – неўзабаве ў Кіеве адкрыецца перасоўная выстаўка «Геній зямлі беларускай» з фондаў Літаратурнага музея Максіма Багдановіча ў Мінску.

Анатоль БУТЭВІЧ
Фота аўтара

На магіле Паэта

раць» Дзіна Шаўчэнка. Літаральна перад гэтымі днямі з ялцінскага Нікіцкага батанічнага сада прыйшла вестка, што яго кіраўніцтва прыняло рашэнне адзін з новых гатункаў цюльпана, які мае колер васілька, назваць імем Максіма Багдановіча.

Букеты кветак ляглі да памятнай дошкі на будынку клуба (тут некалі стаяў дом, дзе правёў апошнія дні наш Максім Кніжнік), да дошкі на вуліцы імя Максіма Багдановіча, у якім ён жыў у 1909 годзе, да помніка паэту на тэрыторыі санаторыя «Беларусь» у Місхоры.

Гаршыня Беларускага фонду культуры Уладзімір Гілеп прэзентаваў у Ялце новае арыгінальнае выданне твораў Максіма Багдановіча, толькі што

ўвайшло ўсяго па адным вершы паэта і яго пераклады на 9 замежных мовах. А вершы

У музеі: Д. Шаўчэнка, У. Гілеп, А. Бутэвіч

Нам пра нас

Юрый КЛЕВАНЕЦ,
краязнаўца,
г. Асіповічы

Мае падзякі і пажаданні да юбілейнага 400-га нумара «КГ»: газета мне вельмі падабаецца, таму хачу заахвоціць і іншых аўтараў супрацоўнічаць з ёю. Каб на старонках газеты размяшчалася больш цікавых артыкулаў, прысвечаных мікратапаніміцы. А таксама, каб свет пабачыў 1000-ы нумар!

Аўтар «Вянка» і Бабруйшчына: спроба аналізу сувязяў

(Заканчэнне. Пачатак у №№ 45–46)

Ужо будзе расшыфраванае тое месца, што ў сваіх успамінах А. Багдановіч назаве толькі як «сухая мясцовасць з сасновым лесам» «ці не ў Вілейскім, або Ашмянскім павеце (Ракуцёўшчына)». З'явіцца ў друку і такія грунтоўныя выданні пра Максіма Багдановіча, як «Шлях паэта» (склад. Н. Вагачы; 1975), «Дарогамі Максіма Багдановіча» Алеся Бачылы, якія значна ўзбагацілі багдановічазнаўства. Але гэты куток Беларусі, які быў непасрэдна звязаны з імем паэта, з яго знаходжаннем тут на самым пачатку жыцця, стане вядомым пасля дзякуючы супрацоўнікам Літаратурнага музея М. Багдановіча ў Мінску. Пры даследаванні асабістага архіва Адама Багдановіча была адкрытая яшчэ адна багдановіцкая мясціна ў Беларусі. На мякы былога Бабруйскага і Ігуменскага паветаў (тады іх падзяляла рэчка Свіслач, а сёння гэта левабярэжжа Асіповіцкага вадасховішча) размяшчаецца Вязе. Гэтая старажытная вёска вядомая з XVI стагоддзя. У сярэдзіне XIX ста-

годдзя пад назвай Вяжна ўваходзіла ў склад маёнтка Радзівілаў Лядцы Бабруйскага павета. У другой палове таго ж стагоддзя мясцовасць належала Мікалаю Радзівілу. Тут у яго пры Вязеўскім лясніцтве служыў аб'ездчыкам (лесніком) швагра бацькі Максіма (за ім замужам была родная сястра маці паэта Сцепаніда Апанасаўна). Атрымаць гэтую пасаду яму дапамог Адам Ягоравіч.

Марыя Апанасаўна Багдановіч (дзівочае Мякота) з сынамі – старэйшым з дзяцей пяцігадовым Вадзімам, Максімам, якому ішоў чацвёрты год, і самым малодшым Лёвам (не было і года) – прыедзе да сям'і сястры з Гродна, дзе яны жылі пасля пераезду з Мінска і дзе застаўся, паглынуты службовымі і культурна-асветніцкімі справамі, Адам Ягоравіч. Прыехалі ўвесну. Прынамсі, першы з 12 лістоў, адпраўленых адсюль мужу, пазначаны датай 31 сакавіка 1895 года. На лістах зваротны адрас: «Любава-Роменская чыгунка, станцыя Асіповічы, маёнтка Вязе. Секаржыцкаму Францу Антонаві-

Марыя Апанасаўна і Адам Ягоравіч Багдановічы з дзецьмі (злева направа) Максімам, Вадзімам і Лёвам (Гродна, 1885 г.)

чу». Тут Марыя Апанасаўна з дзецьмі правядзе каля чатырох месяцаў.

Які след пакіне ў памяці малага Максіма гэты прыезд у Вязе і ці ўвогуле змаглі адбіцца ў свядомасці крыху больш як трохгадовага хлопчыка нейкія

ўражанні ад гэтых маляўнічых мясцінаў, дзе былі паўнаводная Свіслач, што злівалася з Бярэзінай ужо праз 15 верст адгэтуль; палі і сенажаці, што апрацоўваліся радзівілаўскімі сялянамі; побач поўны грыбоў і ягадаў лес, што даглядаў родны дзядзька Франц, які, магчыма, іншым разам браў з сабою на вазок старэйшых пляменнікаў пры аб'ездзе зялёных масіваў; цурчанне вадзяных млыноў («учора вадзіла дзяцей на млын» – з ліста) з пераправай на пароме праз млынавы стаў? І на ўлонні ўсяго гэтага, вядома, гульні з мясцовымі дзецьмі. І дзе, як не ў вёсцы, можна занурыцца ў стыхію проста гаворкі, дзе магло запасці і адкласціся ў маладую душу беларускае слова. Пра тое, як дзеці лёгка ўспрымалі мясцовы дыялект, згадвае ў адным з лістоў Марыя Апанасаўна. Яна крыху занепакоеная гэтым («у сям'і панавала

фарбна, чулася востра, а думалася лёгка і вольна, бясследна не маглі знікнуць: яны назаўсёды адклаліся ў памяці». Здаецца, такую думку Тамары Кароткай немагчыма адразу абвергнуць, яна можа стаць даволі слушнай. Захаваўся фотаздымак, які даціруецца якраз годам наведвання Максімам Багдановічам Вяззі. На ёй поўная сям'я Багдановічаў. Зроблены здымак ужо ў Гродне пасля вяртання. Цяпер на месцы дома Секаржыцкіх стаіць іншая пабудова, на якой вісіць мемарыяльная дошка, што ўшаноўвае памяць паэта. А побач з домам аб тых часах нагадваюць векавыя ліпы і клёны. Праз некаторы час пяцігадовы Максім Багдановіч на доўга пакіне Беларусь, і толькі два разы на кароткія тэрміны (два і чатыры месяцы) наведвае свой родны край.

А ведаецца, што самае дзіўнае ў постаці паэта? Не, нічога новага тут не скажу, з гэтым пагодзіцца кожны, хто добра ведае яго жыццёвы шлях, хто яго паэзію лічыць чымсьці родным, неад'емным ад свайго жыцця.

Амаль увесь пройдзены шлях паэта прыпадае на замежжа беларускай зямлі – зямлі, якая яго нарадзіла і прадаставіла магчымасць яшчэ ў маленстве ўспрыняць мову свайго народа. Мову, якой ён застаецца адданы назаўсёды, жывучы не ў беларускім асяроддзі. Дык ці не можна назваць гэта падзвігам? І ў пацвярджэнне таму хочацца працытаваць Адама Багдановіча: «Не пайшоў жа ён на лініі найменшага супраціўлення, не стаў пісаць паруску... Ён гэты лёгкі шлях яшчэ ў дзяцінстве адхіліў і смела вырашыў пераадолець велзарныя цяжкасці, каб авалодаць роднай мовай сваіх продкаў, і авалодаць настолькі, каб пісаць выдатныя творы і ўзбагаціць гэту мову новымі мастацкімі формамі».

І за гэта яму сёння ўдзячнасць, пашана і пахвала ад суайчыннікаў!

Уладзімір АЎСЯНІК,
г. Бабруйск

«Календарныя» выявы Максіма Багдановіча

За сваё кароткае жыццё Максім Багдановіч зрабіў вельмі многа ў галіне беларускай літаратуры, але выдаў толькі адну кнігу – «Вянок». У наш час шмат чаго было выказана, напісана і даследавана пра творчасць Максіма Багдановіча. Але мне хочацца звярнуць увагу на такую маленькую, непрыкметную рэч, як кішэнны календар. Гэта не проста каляровая паперка, а свайго роду дакумент, які нясе закладзеную ў ім інфармацыю. Жыццё календара вельмі малое – усяго год, таму іх так цяжка адшукаць у цяперашні час.

У 2005 годзе ў Літаратурным музеі М. Багдановіча выйшаў у свет кішэнны календар з выявай маладога Максіма Багдановіча. Зроблены ён у стылі старога фотаздымка, які ўзяты ў рамку, а ў самым нізе – подпіс паэта.

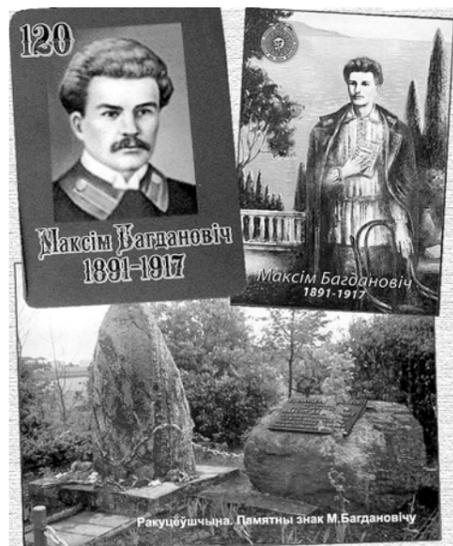
Яшчэ адзін кішэнны календар убачыў свет у 2011 годзе ў Маладзечне. Выдадзены ён да 120-гадовага юбілею паэта. Сваім з'яўленнем ён паклаў пачатак серыі «Рэнесанс», прысвечанай літаратарам-юбілярам. Выдадзена ўжо восем такіх календароў

(Максім Багдановіч – 120, Мікола Ермаловіч – 90, Іван Шамякін – 90, Іван Мележ – 90, Ніл Гілевіч – 80, Алег Лойка – 80, Генадзь Кахановіч – 75, Кастусь Цыбульскі – 55). Дарэчы, серыя працягнецца і далей, рыхтуюцца календарыкі і на 2012 год. Але спынюся на календары, прысвечаныя Максіму Багдановічу.

На цёмна-зялёным фоне рамка з выявай Максіма Багдановіча. Ён тут больш сталы, чым на папярэднім календары. Уверсе злева змешчана лічба 120, пад фотаздымкам надпіс «Максім Багдановіч / 1891 – 1917». Усе надпісы зробленыя гатычным шрыфтам чорна-белага колеру, вуглы закругленыя, заламінаваныя, што дазваляе больш часу захоўваць календар у добрым стане.

На адваротным баку календара – назвы месяцаў сіняга, а лічбы чорнага і чырвонага колераў. Пасярэдзіне накладка (2011), але гэта не псуе выгляд і не замінае бачыць лічбы. У самым нізе знаходзіцца выхадны дадзены. Злева – назва фірмы (ПГУП «Банк Паслуг»), якая выступіла спонсарам і прафінансавала гэтую серыю календароў. Справа – звесткі пра серыю, аўтара праекта і горад, дзе гэтае выданне з'явілася (Серыя «Рэнесанс» / Аўтар праекта: Барыс Брацук / г. Маладзечна).

А яшчэ ёсць звесткі, што ў 1956 годзе ў Ялце выйшаў кішэнны календар, таксама з выявай паэта. Але яго я ў руках не трымаў, бачыў толькі ў інтэрнэце, таму нічога дакладнага пра яго сказаць не магу.

Лічу, што гэтыя каляровыя паперкі маюць каштоўнасць, бо захоўваюць частку гісторыі нашай Радзімы.

Барыс БРАЦУК, г. Маладзечна

Калі б спыталіся ў мяне,
адкуль паходзіць
мая паэзія,
я адказаў бы:

з дзяцінства...

(Ч. Мілаш,
«Зямля Ульра»)

Гарод славянскіх народаў у найбольш песных стасунках з беларускім доўгі час быў польскі, чаму спрычыніліся блізкасць тэрыторыяў, супольнасць гісторыі і культуры, турнага жыцця і, канечне, шматстайныя асабістыя сувязі. Абодва народы носяць у сабе аднакі гэтага суседства – каштоўныя сёння крыніцы спасціжэння міжнароднага жыцця.

2011 год аб'яўлены годам Чэслава Мілаша – паэта, пісьменніка, эсэіста, перакладчыка, спадчына якога духоўна звязаная з Беларуссю. З гэтай нагоды ў Мінску і іншых гарадах краіны прайшлі мерапрыемствы, прысвечаныя яму. 30 чэрвеня Польшча, Беларусь, Літва і ўвесь свет святкавалі сто гадоў з дня нараджэння лаўрэата Нобелеўскай прэміі ў галіне літаратуры (1980), польскай літаратурнай прэміі «Nike», самай высокай узнагароды ў Польшчы – «Ордэна Белага Арла» і інш. Сучаснікі адносяць Ч. Мілаша да ліку літаратараў, што нарадзіліся на зямлях былога Вялікага Княства Літоўскага і сталі «апошнімі дэпазітамі першай Рэчы Паспалітай». Сапраўды, пісьменнік усведамляе сябе прадстаўніком пакалення *gente Lithuani, natione Poloni* (г.зн. генетычна літвін, нацыянальна – паляк) і неаднаразова падкрэслівае сваё літоўска-беларускае паходжанне. Яго сям'я належыць да старадаўняга герба «Любіч», што пайдноўвае шэраг беларускіх шляхецкіх родаў. Сам Ч. Мілаш з задавальненнем апавядае і пра ўласнае нараджэнне ў Шатэйнях на Ковеншчыне, каля ракі Нявяжа, дзе маці заўсёды адчувала сябе як дома, і пра сувязь непасрэдна з Беларуссю – па лініі дзядзькі Оскара, што паходзіў з Магілёўшчыны. Такім чынам, дарагі сэрцу родны куток аднаго з найвялікшых інтэлектуалаў XX стагоддзя складаюць этнічна беларускія землі, настальгіяй па якіх пазначаны многія яго творы.

Нобелеўская прэмія прысуджаная Ч. Мілашу за бясстрашнае яснабачанне ў паказе неабароненасці чалавека ў свеце, што раздзіраецца канфліктамі. Ахвярай гэтых канфліктаў неаднойчы становіўся сам літаратар: упершыню яму давялося перажыць расстанне са звыклым асяродкам і ўсталяваным ладам жыцця яшчэ ў маленстве, калі з пачаткам Першай сусветнай вайны сям'я вымушаная была распачаць працяглую

Блуканне ў прасторы і часе: Мілаш шукае Радзіму

вандроўку па свеце. Да асэнсавання гэтага пераезду паэт звяртаецца праз шмат гадоў у вершы «Трывога-сон (1918)» (1985), які многія называюць «метафарай нацыянальнага лёсу»:

*Ворша – страшная
станцыя. Тут цягнік
прастаяць можа содні.
То, можа, я ў Воршы
згубіўся, шасцігадовы,
І цягнік рэпатрыянтаў
рушыў, пакінуўшы мяне
Назаўсёды. Так, быццам
я зразумеў, што буду
Кімсьці іншым, паэтам
іншае мовы і іншага лёсу.
(...)*

*І мяне скаланила
ад вялікай трывогі,
Што стала маці ўсім маім
прышлым трывогам
(Пераклад А. Хадановіча)*

Думаецца, размова ідзе не пра літаральнае блуканне дзіцяці па чыгуначным вакзале аднаго з беларускіх горадоў, а пра філасофскае асэнсаванне ва ўжо сядомым узросце шматразовых вымушаных вандровак па свеце. Акцэнтаванне ўвагі Ч. Мілашам на знакаваці падзеі першага пераезду, з прынесеным ёю адчуваннем няўстойлівасці жыццёвых асноваў і ў выніку татальнай балючай трывогай, выклікае асацыяцыі з лёсам знакамітага польска-беларускага рамантыка А. Міцкевіча. Сёння ўсё часцей абгрунтоўваецца прыналежнасць іх абодвух да культуры не аднаго ці некалькіх канкрэтных народаў, а да Еўропы – своеасаблівай «духоўнай бацькаўшчыны». Старонкі рэальнага жыццявага туляння па свеце і А. Міцкевіча, і Ч. Мілаша (высылка, рэпатрыяцыя і інш.) справакавалі з'яўленне ў іх творчасці матыву псіхалагічнага качэўніцтва. Гэтае трагічнае адчуванне нарадзілася ў выніку перажывання асобным чалавекам глыбокай душэўнай траўмы, якая насамрэч была трагедыяй цэлага пакалення. Прасторавая адарванасць ад літоўска-беларускай радзімы і ўнутраная сувязь з ёю спрыяла ўніверсалізацыі светапогляду і досведу знакавых постацяў літаратуры XIX і XX стагоддзяў.

Як і для А. Міцкевіча, для Ч. Мілаша вялікае значэнне мела Вільня, дзе былі скончаныя ім спачатку гімназія імя Жыгімонта Аўгуста, затым – універсітэт імя Стэфана Баторыя. На час навучання ва ўніверсітэце прыпадае творчы дэбют паэта, за які ён тады атрымаў ганаровую

прэмію імя філаматаў. Гэтыя гады цікавыя дзейнасцю ў складзе паэтычнай групы «Жагары», што аб'ядноўвала так званых «паэтаў-катастрафістаў». Як адзначаў сам паэт, перыяду «Жагараў» адпавядаюць вершы са зборніка «Паэма пра застылы час» (1933) і кніга «Тры зімы» (1936). Далейшыя падзеі жыцця Ч. Мілаша абумоўлены гістарыч-

нымі перыпетыямі, у якіх праходзіла мінулае стагоддзе для беларускага, літоўскага і польскага народаў.

Атрыманая пасля заканчэння юрыдычнага факультэта стыпендыя дазволіла яму на працягу года жыць у Парыжы і вывучаць там літаратуру. Гэты перыяд запамінаўся песнымі і плённымі стасункамі з дзядзькам Оскарам – паэтам і дыпламатам, які даваў важныя ўстаноўкі і парады для фарміравання маладога чалавека як асобы. Затым была праца на радыё ў Вільні, удзел у руху Супраціўлення, дыпламатычная дзейнасць у ЗША і г.д. А ў 1951 годзе Ч. Мілаш адмовіўся вярнуцца ў Польшчу і тым самым папоўніў і без таго вялікае кола эмігрантаў, жывучы спачатку ў Францыі, затым у ЗША. Так, у выніку гістарычных перыпетыяў яму давялося пакінуць не толькі так званую «польскую правінцыю» – Вільнюшчыну, але і самую Польшчу. Ч. Мілаш атрымаў сусветную вядомасць у галіне і літаратурна-мастацкай творчасці, і выкладачы на факультэтах літаратуры і славянскіх моваў Каліфарнійскага і Гарвардскага ўніверсітэтаў. Вобраз беларускай зямлі прысутнічае ў яго эміграцыйным зборніку «Дзе ўзыходзіць сонца і калі заходзіць» (1974), на старонках якога на фоне каліфарнійскіх рэаліяў асэнсоўваюцца вільняскія краявіды, што зноў жа выклікае асацыяцыі з Міцкевічавай нізкай «Крымскіх санетаў».

Выгнанне, эміграцыя, рэпатрыяцыя – розныя азначэнні адной і той жа шматаблічнай з'явы ў XX стагоддзі, якая пазбавіла многіх людзей надзейных, трывалых спосабаў арыентацыі ў прасторы і часе, зрабіла іх вандроўнікамі як у прасторавым, так і ў псіхалагічным, часавым вымярэннях. Ч. Мілаш з'яўляецца адным з тых, чыё працяглае знаходжанне ў чужым асяроддзі, па-за межамі як этнічнай, так і гістарычнай сваіх радзімаў, абвострыла памяць. Пісьменнік увесь час вяртаецца да вытокаў – мясцінаў дзяцінства, юнацтва, маладосці, перадусім у творчасці, што для яго выступае

спосабам ацалення ў свеце. Спробай вяртання да каранёў пад час знаходжання ў Францыі стаў сутнасна блізкі яго паэзіі раман «Даліна Іссы» (1955). Загалоўкам твор абавязаны крыпцініму прытока Нёмана пад назвай Нявяжа, якая стала месцам дзеяння ў раманах, напоўненым апісаннем беларуска-літоўскай зямлі – прыроды, вераванняў і звычаяў, у тым ліку і старадаўніх, язычніцкіх. На старонках твора пануе адчуванне трагізму, абумоўленага настальгічным вяртаннем пісьменніка да маленства, афарбаванага падзеямі Першай сусветнай вайны. Перасяленне перажывае галоўны герой, які разам з маці пакідае краіну маленства Літву і накіроўваецца ў чужую для яго Польшчу.

Адметнасць уласцівай Ч. Мілашу настальгіі заключаецца ў тым, што яе аб'ектам выступае краіна, якая не толькі ўжо некалькі стагоддзяў не існуе на палітычнай карце Еўропы, але нават не мае шансаў адрадзіцца. Усведамляючы сябе

ўрадженцам Вялікага Княства Літоўскага, ён адчувае адказнасць за стасункі паміж сучаснымі Беларуссю, Расіяй, Украінай і Польшчай. Але разам з тым пісьменнік мае і глыбока асабістыя інтарэсы: «І выпадае прызнацца: не толькі клопат пра будучыню кіраваў маім пярком. Не, тое, што тут падаю, гэта маё падарожжа да дому. А гэты дом дзе?», – задаецца ён пытаннем. Пошук дома ўяўляецца літаратару спробай аддаць даніну мінуламу – памяці як крыніцы натхнення і сябе самога.

Сітуацыя ў Польшчы змянілася ў другой палове 1950-х гадоў, а спрыяльна для звароту да тэмы беларуска-літоўскай зямлі ўмовы ўзніклі толькі напрыканцы 1980-х. Неўзабаве, у пачатку 1990-х гадоў Ч. Мілаш вяртаецца на радзіму. Абранне ў якасці месцажыхарства Кракава ён тлумачыць даволі адметна: паэтам кіруе прага месца,

пабудаванага вакол універсітэта, які б нагадваў віленскую архітэктурную. Гэтае імкненне да сталіцы сучаснай Літвы можна было б разглядаць як тугу па «раніцы жыцця», але не ў выпадку інтэлектуала, творцы сусветнага маштабу. Мілашаву прыхільнасць да Вільні варта тлумачыць шырэй – гэта рагенічнасцю гэтага горада, той вялікай роляю, якую ён выконваў у развіцці культуры беларускага, літоўскага, польскага і іншых народаў і на мяжы XVIII–XIX, і на мяжы XIX–XX стагоддзяў.

Пошук радзімы Ч. Мілашам – яго блуканні па геаграфічнай прасторы і гістарычным часе – агортваюць сумам чалавека XXI стагоддзя. «Герой нашага часу» ўсведамляе, што агульная інфармацыйная прастора, глабалізацыйныя працэсы павялічваюць міграцыйны колазварот, пашыраюць дыяпазон пошукаў. У той ці іншай форме прапанаваная неабходнасць пакінуць радзіму – адзнака прадстаўніка і XIX стагоддзя, і, яшчэ ў большай ступені, XX, XXI стагоддзя. Разам з тым менавіта знаходжанне ў чужым асяроддзі часта фарміруе ў асобе інтэлектуала ўзрозню Ч. Мілаша. Блуканне ў прасторы і, як вынік, ва ўласнай памяці, нясе і невычэрпны па глыбіні досвед, і надзвычайны па сіле імпульс, распараджэнне якімі – у полі асабістай адказнасці кожнага мігранта. У гэтых варунках прыклад Ч. Мілаша ахінае сучасніка надзеяй і аптымізмам.

Наталля
БАХАНОВІЧ

Для Максіма Кніжніка — апокрыфы

Мерапрыемствы, прымеркаваныя да юбілею Максіма Багдановіча, высока хваляй пракаціліся па краіне і за яе межамі, ускалыхнуўшы цікавасць да асобы і творчасці «Страцім-лебедзя беларускай літаратуры». Адбыліся шматлікія літаратурныя вечарыны, мастацкія і літаратурныя выстаўкі, прэзентацыі новых выданняў, канцэрты самадзейных і прафесійных творчых калектываў ды асобных выканаўцаў. Падзеі шырока асвятляліся ў СМІ. «КГ» сёння расказвае пра некаторыя з іх, якія адбыліся напярэдадні і ў дзень юбілею Максіма ў сталіцы: імпрэзы ў сталічных Нацыянальным мастацкім музеі, Палацы мастацтва, каля помніка паэту на вул. М. Багдановіча, Белдзяржфілармоніі.

У Палацы мастацтва 7 снежня адбылося адкрыццё вялікай юбілейнай мастацкай выстаўкі «Я не самотны». Арганізатарам праекта выступіў Беларуска-саюз мастакоў пры фінансавай падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры. Экспазіцыя аб'яднала разнастайныя па стылістыцы і формах творы розных гадоў. Мэтры Беларускага саюза мастакоў (у тым ліку Барыс Аракчэў, Мікалай Апіёк, Эдуард Агуновіч, Алесь Марачкін, Мікола Купава) і маладыя творцы (Андрэй Савіч, Аксана Аракчэева, Антон Баранаў і іншыя) увагобілі постаць М. Багдановіча як паэта, як песняра, як грамадзяніна і як асобу.

дзяржфілармоніі быў прадстаўлены прэм'ерны музычны праект Аліны Безенсон, прысвечаны 120-годдзю Максіма Багдановіча. У ім прынялі ўдзел Дзяржаўны акадэмічны хор, сімфанічны аркестр Нацыянальнай тэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь і салісты Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета. Аматарам вакальнай класікі былі прапанаваныя вялікія харавыя творы сучасных беларускіх кампазітараў на вершы Максіма Багдановіча: Вячаслава Кузняцова («Ціхія песні», сумная кантата для саліста і змешанага хору), протаіерэя Андрэя Бандарэнкі («У краіне светлай», канцэрт для тэнара і змешанага хору), Віктара Кісценя («Ціхі вечар», кантата для салістаў, змешанага хору,

Нацыянальным мастацкім музеі 8 снежня адбылося выніковае мерапрыемства мастацка-літаратурна-драматургічнай акцыі «У вянок Максіма». Адзінаццаць вядомых беларускіх творцаў выяўленчага мастацтва перадалі музею свае творы, прысвечаныя Максіму Багдановічу. Сярод іх скульптар Уладзімір Слабодчыкаў, мастакі Уладзімір і Тамара Васюкі, Уладзімір Кожух, Алесь Суша, Мікалай Ісаёна, Уладзімір Пракапцоў і інш. Святакаванне пачалося з выступу музычнага фальклорнага калектыву БДУ «Тутэйшая шляхта». Думкамі пра творчасць Багдановіча, якая з'яўляецца невычэрпнай крыніцай натхнення для розных накірункаў творчасці, падзяліліся Уладзімір Пракапцоў, Анатоль Бутэвіч, Галіна Дзягілева і інш. Уладзімір Слабодчыкаў расказаў аб працы над скульптурай Максіма, ідэя стварэння якой нарадзілася яшчэ ў 1981 годзе.

У выкананні артыста Вячаслава Статкевіча прагучалі ўрывкі з мнагаспектакля тэатра «Зьніч» «У краіне светлай...». Малодшыя школьнікі драматычнага гурта «Жывое слова» мінскай СШ № 125 пад кіраўніцтвам Ж. Крэмень паказалі спектакль «Мушка-зелянушка і камарык – насаты тварык», а вучні старэйшых класаў СШ № 185 пад кіраўніцтвам М. Емяльянавай прадставілі глядачам вельмі кранальны паэтычна-музычны спектакль «У вянок Максіма».

9 снежня Дзень народзінаў паэта быў адзначаны ўрачыстым мітынгам. Перад шматлікімі прысутнымі выступілі дырэктар Літаратурнага музея Максіма Багдановіча Таццяна Шэляговіч, першы намеснік Міністра культуры Рэспублікі Беларусь Уладзімір Карачэўскі, старшыня мінскай гарадской арганізацыі «Саюз пісьменнікаў Беларусі» Міхась Пазнякоў, начальнік упраўлення культуры Мінгарвыканкама Віталіна Рудзікава, дацэнт БДУ, складальнік і навуковы рэдактар энцыклапедыі «М. Багдановіч» Мікалай Трус, пісьменнік, намеснік старшыні Рэспубліканскага грамадскага савета пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь па справах культуры і мастацтва Анатоль Бутэвіч.

струннага аркестра і ўдарных), Аліны Безенсон («Над морам», паэма для барытона, змешанага хору, фартэпіяна, арфы і ўдарных, «Страцім-Лебедзь», араторыя для салістаў, змешанага хору і сімфанічнага аркестра). Як мяркую вядомыя беларускі кампазітар Сяргей Картэс, сапраўдным дыямантам у гэтых харавых музычных каралях-прысвечэннях паэту стаў «Ціхі вечар» Віктара Кісценя, вучня кампазітара Яўгена Глебава.

М. Апіёк і яго праца

З гутаркі з Мікалаем Апіёкам стала вядома, што сюжэт яго твора «І думкі імкнуцца» (2001) распавядае пра наведванне Максімам Багдановічам Беларускага музея ў Вільні, дзе ён упершыню пабачыў знакамітыя слупкі паясы, якія сталі крыніцай натхнення для напісання аднаго з яго найвыдатных твораў. Прыцягвае ўвагу вельмі кранальна праца Аксаны Аракчэевай «Ціха па мяккай траве сінявокая ноч праходзіла...», уразліва глядзача цудоўныя ілюстрацыі да вершаў Максіма Багдановіча, выкананыя Юрыем Хілько і Андрэем Савічам, малюнкі Яўгена Шатохіна да нізкі вершаў «Згукі Вацькаўшчыны». Выстаўка будзе працаваць па 23 снежня.

Увечар гэтага ж дня ў вялікай канцэртнай зале Бел-

А. Кавалейскі, А. Безенсон, Ю. Караваяў

«Вясельны стол» мушкі-зелянушкі і камарыка

Пад час ускладання кветак да помніка

Гучалі прыгожыя словы падзякі Максіму, вершы і песні ў выкананні акцёра Алега Вінярскага, Дзяржаўнай акадэмічнай капэлы імя Рыгора Шырмы Белдзяржфілармоніі. На мітынгу прысутнічала і ўнучатая пляменніца класіка Вольга Паўлаўна Дашкоўская. Яна падаравала музею М. Багдановіча каштоўны ручнічок, які вышывала яе бабуля Хрысціна, стрыечная сястра бацькі Максіма.

Да помніка былі ўскладзеныя кветкі ад Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь і ад усіх удзельнікаў урачыстай імпрэзы.

А. Жукаў і Я. Жанчак

Урачыстасці дня завяршыліся музычным падарункам «песняру чыстай красы» – мюзіклам-прыпавесцю «Апокрыф» па старонках прозы Багдановіча, якая набыла новае драматургічнае аблічча дзякуючы кіраўніку фальклор-тэатра «Госьціца» кампазітару Ларысе Сімаковіч. Акрамя «Госьціцы» музычна-выяўленчае драматургічнае палатно на сцэне філармоніі стваралі Нацыянальны аркестр

народных інструментаў імя І. Жыновіча пад кіраўніцтвам народнага артыста Беларусі Міхаіла Казінца, Дзяржаўны камерны хор і маладыя беларускія салісты Ян Жанчак, Валеры Падукаў і Аляксандр Жукаў, Уладзімір Даніловіч і Наталля Салава, мастак-пастаноўшчык Валянціна Лойка, аранжыроўшчык Аляксандр Крамок. «Апокрыф» быў напісаны адмыслова да 120-годдзя паэта. Як адзначана ў прэс-рэлізе «Апокрыфа»: «Абвостранае светаадчуванне, чуйная душа Музыкі не дае загінуць гэтаму народу». Прэм'ера прытчы «Апокрыф» – знак

пашаны моцнаму перакананню М. Багдановіча, што народ, які не ўсведамляе ролі духоўнага ў сваім жыцці, пазбаўлены будучыні, што «добра быць коласам, але шчаслівы той, каму дадзена быць васільком». Прэм'еру дапоўнілі песні У. Мулявіна, С. Рак-Міхайлоўскага, І. Лучанка, І. Паліводы на вершы М. Багдановіча. Фінальным акордам у канцэрте прагучаў раманс «Зорка Венера».

У фае філармоніі была разгорнутая выстаўка «Пясянар чыстае красы» з фондаў літаратурнага музея паэта і выстаўкі-продажы новых выданняў, прымеркаваных да юбілею: дзевяцімоўнага перакладу вершаў М. Багдановіча «Раманс», «Пагоня», «Слупкі ткачых» (ілюстр. Юрыя Хілько; «Беларускі фонд культуры») і энцыклапедыі «Максім Багдановіч». Апошняя выданне – вынік шматгадовай грунтоўнай працы вялікага творчага калектыву навукоўцаў, супрацоўнікаў музея, нацыянальнага архіва, даследчыкаў і літаратараў.

Юбілейныя ўрачыстасці завяршаны, але праца па ўганаванні асобы Максіма Багдановіча працягваецца. Ідзе конкурс на лагатып музея паэта, рыхтуюцца да выдання новых кнігі, разглядаюцца магчымасці аднаўлення дома, у якім нарадзіўся класік айчынай літаратуры.

Кв. ПАПАРАЦЬ
Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Повязі

«Пінская шляхта» з польскім акцэнтам

Чарговы Міжнародны фестываль тэатральнага мастацтва «Панарама» сабраў у Мінску аматараў тэатра і акцёрскія трупы Беларусі, Венгрыі, Літвы, Польшчы і Расіі. Сёлета былі паказаныя шэсьць спектакляў замежных тэатраў (у тым ліку тры сумесныя працы: расійска-літоўская, расійска-венгерская і польска-беларуская) і тры беларускія пастаноўкі. Беларускі гледач меў магчымасць паглядзець пастаноўкі віленскага Тэатра танца Анжалікі Холінай («Ганна Карэніна»), венгерскага Тэатра імя Міхая Чокона («Цырульніца»), Санкт-Пецярбургскага Тэатра-фэст «Балтыйская хата» («Чайка»), літоўскага тэатра «Мена Фортас» («Ідыёт»), польскага тэатра «Рапра» («Пінская шляхта»), маскоўскага тэатра імя Вахтангава («Прысвячэнне Еве»).

Заснавальнікі V Міжнароднага фестывалю тэатральнага мастацтва «Панарама» – Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт, Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Партнёрамі выступілі «Белзнешэканамбанк», страхавая кампанія «Белэксінгарант», Пасольства Літоўскай Рэспублікі, Польскі Інстытут у Мінску, «Беларусбанк».

Цікаваць «КГ» выклікала мінская прэм'ера польскага тэатра «Рапра» паводле п'есы В. Дуніна-Марцінкевіча «Пінская шляхта» ў пастаноўцы Мікалая Пінігіна, якая адбылася 25 лістапада. Нагадаем, што п'еса была напісаная на дыялекце беларускай мовы ў 1866 годзе і толькі праз паўстагоддзя апублікаваная ў мінскім тыднёвіку «Вольная Беларусь» (1918) пасля рэдагавання Янкам Купалам і Язэпам Лёсікам. У 1984 годзе гэтую публікацыю, а таксама адшуканы ў віленскім архіве арыгінал змясціў у зборы твораў В. Дуніна-Марцінкевіча даследчык Язэп Янушкевіч, які, дарэчы, выступіў у якасці

навуковага кансультанта пінскай пастаноўкі.

Сцэнічнае жыццё «Пінскай шляхты» таксама мае сваю гісторыю (якая можа быць цікавай тэмай дыпломнай працы). Паводле звестак, прыведзеных у тэатральнай энцыклапедыі, у рэпертуары Купалаўскага тэатра «Пінская шляхта» згадваецца ўпершыню ў 1922 годзе. У 1923 годзе яна была пастаўленая трупай Уладзіслава Галубка. У 1925 годзе п'есу пакізаў БДТ-1, а ў 1928 – БДТ-2. Чарговую пастаноўку на Купалаўскай сцэне ажыццявіў у 1954 годзе рэжысёр Канстанцін Саннікаў, касцюмы і дэкарацыі зрабіў Павел Масленікаў. Да 200-годдзя В. Дуніна-Марцінкевіча спектакль паставілі пінскі Палескі драматычны тэатр і Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Купалаўская прэм'ера (у пастаноўцы М. Пінігіна) адбылася 25 мая 2008 года.

Як паведаміў нашаму карэспандэнту Мікалай Пінігін, імя Дуніна-Марцінкевіча (які большую частку вершаў, першыя п'есы, а таксама некалькі вершаваных аповесцяў і апавяданняў

напісаў на польскай мове) было невядомым у польскай драматургіі. Пасля знаёмства з «Пінскай шляхтай» на Купалаўскай сцэне польскі бок прасіў дапамагчы тэатру «Рапра» паставіць п'есу ў Варшаве з народным артыстам Беларусі Віктарам Манаевым у галоўнай ролі. Падрыхтоўка пастаноўкі заняла 45 дзён. Прэм'ера адбылася 30 верасня 2010 года і мела вялікі поспех, атрымала станоўчы рэзананс у польскай грамадскасці. Пераклад на польскую мову зрабіла Барбара Крыжановская-Чарнаўская. Тэксты песень, напісаныя Уладзімірам Някляевым, пераклаў Чэслаў Сэнюх. Польскую інтэрпрэтацыю «Пінскай шляхты» разам з беларускімі пастаноўшчыкамі (рэжысёрам Мікалаем Пінігіным, мастаком Вольгай Мацкевіч і кампазітарам Андрэем Зубрычам) здзейсніла харэограф Малгжата Фіялкоўска. Вобразы герояў п'есы ўвасобілі акцёры Лешэк Абрахамовіч (Піскулькін), Мечыслаў Мараньскі (Ціхан Пратасавіцкі), Марэк Францовяк (Іван Цюхай-Ліпскі), Конрад Маршалэк (Грышка – яго сын), Юліян Мэрэ (Базыль

Статкевіч) і інш. Ролю Харытона Куторгі замест захварэлага польскага акцёра даваўся выконваць купалаўцу Мікалаю Кучыцу. Музыкальнае суправаджэнне сцэнічнага дзейства ў Мінску забяспечылі беларускія выканаўцы Віталь Аляшкевіч, Леанід Клунны, Генадзь Вішнякоў і Андрэй Сенажэнскі. У выкананні польскіх акцёраў спектакль атрымаўся больш сучасны, фантазійны і дынамічны. Цікава было паслухаць польскі варыянт адметнай і сакавітай мовы Дуніна-Марцінкевіча. Нікога не пакінула абыякавым яскравае сцэнічнае майстэрства Вольгі Шаманьскай.

Яе Марыся вельмі жывая, гарэзлівая і надзвычай прывабная. Як заўжды, бліскучае выкананне Віктарам Манаевым ролі станавага прыстава Кручкова ўзбагацілася нечаканымі акцёрскімі фантазіямі і новаю рэжысёрскай знаходкаю сцэны сватаўства ў канцы п'есы. Трэба адзначыць, што Віктар Манаеў так арганічна ўпісаўся ў труп польскай «Рапра», што не было прыкметнай розніцы ў яго вымаўленні, стваралася ўражанне, што ён заўсёды іграў па-польску. Вельмі маляўніча і пераканаўча вырашаная сцэна бойкі шляхціцаў. Спектакль атрымаўся вельмі відовішчы, і з рэакцыі гледачоў было відавочна, што вельмі спадабаўся і пакінуў добрыя ўражанні.

На прыкладзе гэтага польска-беларускага праекта, рэалізаванага пры фінансавай падтрымцы Польскага Інстытута ў Мінску, бачныя рэальныя вынікі выканання задачай «Панарамы» ў накірунку пашырэння творчых міжнародных кантактаў паміж вядучымі рэжысёрамі, сцэнографамі і акцёрамі. «Пінская шляхта» заняла другое пачаснае месца ў адкрытым спісе сумесных польска-беларускіх тэатральных праектаў, які распачаты 21 верасня 2010 года ў Мінску прэм'ерай спектакля «Дзева і смерць» паводле п'есы Арыеля Дорфмана ў пастаноўцы выдатнага польскага рэжысёра Кшыштафа Занусі на сцэне Нацыянальнага Акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага.

P.S. Так супала, што спектакль быў паказаны напярэдадні Дня юрыста. *Вострая сатыра В. Дуніна-Марцінкевіча, якая выкрывае хабарніцтва, страх перад чыноўнікамі і кручкатворства юрыдычнай сістэмы сярэдзіны XIX стагоддзя, не страчвае актуальнасці і ў наш час, і таму невыпадкова мае поспех у гледача.*

Наталі КУПРЭВІЧ
Фота аймара

Адшуканы архіў

6 снежня ў Нацыянальным гістарычным музеі адбылася ўрачыстая прэзентацыя часткі адшуканага архіва Усевалада Ігнатоўскага і яго перадача ў дар гэтай установе. Выстаўка прымеркаваная таксама і да 130-годдзя з дня нараджэння навукоўца, першага прэзідэнта Акадэміі навук Усевалада Ігнатоўскага.

У Ігнатоўскі займаўся даследаваннем гісторыі Беларусі, апублікаваў шэраг буйных манаграфічных даследаванняў, сярод якіх адна з першых абагуленых працаў па айчыннай гісторыі – «Кароткі нарыс гісторыі Беларусі» (1919). Яму належыць адна з першых распрацовак канцэпцыі нацыянальнай гісторыі краіны.

У Ігнатоўскі трапіў у «чорную старонку» нашай гісторыі: у 1930-х гг. быў абвінавачаны ў прыналежнасці да міфічнай арганізацыі «Саюз вызвалення Беларусі», пазбаўлены ўсіх сваіх пасадаў і выключаны з кампартыі. 4 лютага 1931 года Усевалад Макаравіч скончыў жыццё самагубствам. Уся яго сям'я трапіла пад колы рэпрэсіяў.

Разам са знікненнем асобы прапаў і яго асабісты архіў. Гэтыя дакументы, безумоўна, маюць вялікую цікавасць для навуковай грамадскасці Беларусі. Дзякуючы пільнай дзейнасці даследчыка, кандыдата гістарычных навук, выкладчыка БДУ Уладзіміра Ляхоўскага частка асабістых дакументаў была выяўленая.

Паводле інфармацыі
арганізатараў

Ціхан і Куліна Пратасавіцкія

Дыплом – спектаклю

Фотафакт

Свято восені і спакой зімы

Залатым восеніскім днём у Цэнтральнай раённай бібліятэцы Дзяржынска адкрылася першая персанальная выстаўка пейзажыста Галіны Мініч пад назвай «Жывапіснае натхненне».

Мастачка нарадзілася ў Дзяржынску, а творчы шлях пачаўся ў 1973 годзе, калі паступіла ў Бабруйскае мастацкае вучылішча на аддзяленне мастацкага афармлення. Цікава, што яе дзед Аляксей Пятровіч быў мастаком-самавукам, умеў добра маляваць. Бабуля Філансада Максімаўна славілася ў акрузе як умелая майстрыха. Бацька Іван Аляксеевіч з маладых гадоў калекцыянаваў рэпрадукцыі вядомых мастакоў. У дзяцінстве любімым заняткам Галіны было разглядаць багатую бацькаву калекцыю. Маці Рэгіна Іосіфаўна таксама была ўмелай рукадзельніцай. Сама Г. Мініч працавала на пасадзе мастака ў райпо, на вузле сувязі, у гарадскім Доме культуры, а з 2001 года – мастак-афарміцель Цэнтральнай раённай бібліятэкі. За гэты час яна стварала і жывапісныя палотны (для сябе), пачала пісаць іконы.

На адкрыццё выстаўкі сабраліся не толькі калегі і землякі, але і госці з Мінска. Куратарам выстаўкі стала дачка Галіны Іванаўны Марыя, таксама мастачка і мастацтвазнаўца. З уступным словам да прысутных звярнулася дырэктар бібліятэкі Валянціна Кліменка. Таксама з добрымі словамі звярнулася загадчыца аддзела культуры райвыканкама Наталля Сінюковіч, святары Свята-Пакроўскай царквы айцы Барыс і Павел, айцец Леанід (Акаловіч), краязнаўца і журналіст Анатоль Валяхановіч.

...Над усім у карцінах мастачкі пануе залатое святло восені, яно напаўняе душу адчуваннем спакою і хараства.

Лявон ЦЕЛЕШ, фота айтара

Новае жыццё архаікі

7 снежня ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь пачала працаваць выстаўка «Заплакалі струны жывыя», на якой прадстаўлены музычныя інструменты – вырабы сяброў Беларускага саюза майстроў народнай творчасці.

На выстаўцы (якая працуе да 8 студзеня) свае творы прадставілі восем умельцаў. Майстар-кераміст Андрэй Мясельскі ў сваёй творчасці арганічна спалучае набыткі народнага ганчарства і сучасныя дасягненні керамічнага мастацтва. Асабліва любіць вырабляць традыцыйныя акарыны, якія вызначаюцца адмысловымі формамі.

Сяргей Чубрык і Аляксандр Скурба адраділі выраб калісыці папулярных, затым амаль забытых музычных інструментаў – дуды і ліры. Усе дэталі і кампаненты гэтых досыць складаных

Майстры А. Чумакоў і А. Мясельскі за працай

інструментаў яны выраблялі ўласнаручна. Дзяніс Гром даўно і плённа займаецца вырабам самых розных музычных інструментаў, якія гукаць у шматлікіх фальклорных калектывах Беларусі. Асаблівую ціканасць да гліняных акарын і цацак-свістулук.

Старажытныя, даўно забытыя традыцыі вырабу драўляных гусяў адраділі Сяргей Смут і Аляксандр Чумакоў. Яны самі і выконваюць на іх розныя мелодыі. Дарэчы, А. Чумакоў грае на гусях у гуртах «Стары Ольса» і

«Келіх кола». Гліняныя акарыны Івана Савельева – не толькі музычныя інструменты, але і сапраўдныя творы дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, узоры глінянай пластыкі. Такімі ж якасцямі вызначаюцца і вырабы Наталлі Русіян.

Рукатворныя вырабы беларускіх майстроў адзначаны чароўнай непасрэднасцю і самабытным хараствам. Сёння рамёствы і промыслы існуюць у межах народнага мастацтва і з'яўляюцца неад'емнай часткай сучаснай беларускай культуры.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Пажару можна пазбегнуць!

Каб папярэдзіць пажар і гібель людзей, не карыстаючыся пашкоджанымі выключальнікамі, разеткамі, электрапрыборамі. Ізаляцыя электраправодкі павінна быць у добрым працоўным стане. Памятайце, што адначасовае ўключэнне электрапрыбораў вялікай магутнасці прыводзіць да перагрузкі і ўзнікнення пажару. Не выкарыстоўвайце ў гаспадарцы самаробныя засцерагалінікі і электраабсталяванне, якія могуць падвесці ў любы момант. Уключаныя электрычныя чайнікі, пліткі і іншыя электранагравальныя прыборы трэба ставіць толькі на незгаральныя і цеплаізаляцыйныя падстаўкі. Не пакідайце ўключанымі

электракаларыферы каля прадметаў, што лёгка загарваюцца. Гэтыя прыборы трэба абавязкова выключаць, калі сыходзіце з памяшкання. Калі вы заўважылі, што прыборы пашкоджаныя, не чакайце, пакуль узнікне пажар – адразу выклікайце электрамандэра.

У выпадку ўзнікнення пажару тэрмінова выклікайце пажарную аварыйна-выратавальную службу па тэлефоне 101. Эвакуюйце людзей з небяспечнага памяшкання і пачынайце тушыць пажар сваімі сіламі, калі гэта магчыма.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ, інспектар ЦРАНС, г. Мінск

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ЛЯХАВІЧЫ (заканчэнне артыкула). З помнікаў захаваліся – абеліск рускім воінам (усталяваны ў 1982 г.), на брацкай магіле савецкіх воінаў, якія загінулі ў 1941–1944 гг. і на брацкай магіле савецкіх воінаў і партызанаў Вялікай Айчыннай вайны, а таксама – усталяваны ў 1999 г. на замчышчы памятны знак і капліца ў гонар заснавання горада. У наш час таксама збудаваны Юр'еўская праваслаўная царква і каталіцкі касцёл. У раёне захаваліся рэшткі сядзібы Рэйтанаў (в. Грушаўка).

Знак на месцы замка

Мемарыяльная капліца ў гонар заснавання г. Ляхавічы

Пры раённым Доме культуры працуюць Ляхавіцкі народны духавы аркестр і Ляхавіцкі народны хор.

Хор створаны ў 1975 г., з 1977 г. мае званне народнага. Хор мяшаны, выконвае шматгалосныя творы. Манера выканання акадэмічная. У рэпертуары апрацоўкі беларускіх і ўкраінскіх народных песень, а таксама эстрадныя творы беларускіх кампазітараў, замежнай класікі. Дыпламант 1-га Усеаюзнага фестывалю самадзейнасці.

Аркестр створаны ў 1959 г., з 1979 г. мае званне народнага. У рэпертуары пераважна арыгінальныя творы беларускіх кампазітараў і пералажэнні. Лаўрэат 1-га Рэспубліканскага агляду-конкурсу аркестраў духавых інструментаў школаў і дзіцячых пазашкольных устаноў (дзіцячы склад, 1976 г.).

ЛЯЦКІ Яўген Аляксандравіч (03(15).03.1868, Мінск – 07.07.1942) – гісторык рускай літаратуры, даследчык беларускага фальклору і этнаграфіі. Удзельнічаў у фальклорных экспедыцыях на поўнач Расіі, Паволжа, у Літву, Беларусь (Палессе) і інш. Пасля 1917 г. жыў у Празе. Аўтар даследаванняў пра Ф. Дастаеўскага, А. Чэхава, М. Горкага і інш., пра старажытнае пісьменства і «Слова аб палку Ігаравым». Займаўся зборам і даследаваннем беларускага фальклору, народнай міфалогіі (артыкулы «Уяўленні беларуса аб нячыстай сіле», 1890; «Хвароба і смерць ва ўяўленнях беларусаў», 1892, і інш. у ча-

сopісе «Этнографическое обозрение»). У 1927–1928 гг. у чэшскім часопісе «Slavia» надрукаваў цыкл артыкулаў «Нататкі на беларусазнаўстве», у італьянскім часопісе «Rivista di literature slave» («Часопіс славянскай літаратуры», 1927) – артыкул пра творчасць Я. Коласа. Вялікая рукапісная калекцыя Я.А. Ляцкага беларускай народнай вусна-паэтычнай творчасці зберагаецца ў архіве Інстытута рускай літаратуры РАН (Пушкінскі Дом).